

Kolektívna historická pamäť

s Cyrilom a Metodom

Tretie zadanie – Individuálna historická pamäť

- Urobte rozhovor s pamätníkom o udalostiach pred, počas a po 21. 8. 1968
 - Ako udalosti vnímali, čo robili, aké bolo počasie, kde boli, ako sa cítili oni, ako vnímali atmosféru okolo seba, v rodine a pod.
 - Výpoveď **nemusí** byť zaznamenaná na diktafón a prepísaná, zadanie stačí vypracovať **ako správu** – najmenej 2 normostrany súvislého textu.
 - Do: 26. 3. 2014

Kolektívna?

Spoločne zdieľané reprezentácie minulosti.

Maurice Halbwachs

- Vychádza z durkheimovskej tradície
 - Kolektívne reprezentácie
- Pamäť je spoločensky podmienená, vzniká v priebehu socializácie
- Nositeľom je jedinec, ale svoju existenciu získava výlučne v kolektíve, ktorý nesie rovnakú kol. pamäť
- Integračná funkcia

Maurice Halbwachs

- Kolektívnu pamäť delí na:
 - historickú – vzniká inštitucionálne (z vonku)
 - autobiografickú – z vlastnej skúsenosti (z vnútra)

„Autobiografická pamäť je vždy ukotvená v druhých ľuďoch práve v spoločnom zdieľaní, obnovovaní a reinteretovaní spomienok.“

Lit: HALBWACHS, Maurice, Gérard NAMER a Marie JAISSON. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. (ÚEE: 1-1789)

Jan Assmann

- Figúry spomínania
 - Ucelené časti minulosti, ktoré získali charakter pojmu, symbolu, náuky
 - Sú objektom spomínania, kolektívnej historickej pamäte, identity

Lit.: Assmann, Jan: *Kultura a paměť . Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001. (ÚEE 1-1341)

Rysy figúr spomínania:

- Čas
 - Viazanosť na konkrétny čas v minulosti (deň, rok, obdobie)
 - Periodické pripomínanie minulosti
- Priestor
 - Na ktorý sa reprezentácia minulosti viaže
- Skupina
 - Nositelia spoločne zdieľanej reprezentácie minulosti

Lit: Beneš, Bohuslav – Hrníčko, Václav: *Nápisy v ulicích*. Brno: Masarykova univerzita, 1993.

Beneš, Bohuslav: Folklór a protofolklór v politické renesanci. *Národopisné aktuality* 27, 1990, s. 73 – 80

- Rekonštruktivita

- Minulosť sa spätne rekonštruuje – znovu vytvára - na základe dostupných prameňov. Čím hlbšie sa do minulosti ide, tým je (objektívnejšia) rekonštrukcia komplikovanejšia.
- Rekonštrukcia na základe výpovedí priamych účastníkov (individuálna historická pamäť)

Nositeľ

- Sociálne skupiny - ich členovia musia spĺňať podmienky:
 - Medziosobná komunikácia
 - Spoločné povedomie o skupine
 - Vzájomné pozitívne emócie a dôvera
 - Spoločný základný obsah/repertoár pamäte

Lit.: Hlôšková, Hana: Individuálna a kolektívna historická pamäť. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2008. (ÚEE 1-1857)

- Môžeme príslušníkov jedného (moderného) národa pokladať za nositeľov spoločnej kolektívnej pamäte?
- Aké rozdiely/kontexty môžeme nájsť pri formovaní kolektívnej pamäte balkánskych národov a Spojených štátov amerických?

Prenos sociálnej pamäte podľa P. Burkeho

- 5 základných spôsobov prenosu:
 - Ústna tradícia
 - Tradičná historiografia
 - Obraz – materiálne fixovanie spomienok
 - Jednanie – napr. rituál
 - Priestor

V čom všetkom?

Kulty predkov, mytologické a náboženské systémy

Pamäť spoločností bez písma (podľa J. Le Goffa)

Kolektívna pamäť sa utvára okolo troch okruhov

- Mytológia
- Prestíž vládnucich rodov (genealógie)
- Technické vedomosti

Medzigeneračný prenos

Funkcia odborníka na pamäť

Spoločnosti písma

- Písmo ako argument kultúrnej

prevahy a nástroj tvorby pamäte

- Elita ovládajúca písma

- Autorita textu pred ústnu tradíciou

Náboženské systémy

- Vystavané ako doklad pôvodu – najstaršia minulosť (vznik človeka, krajina pôvodu), identifikačná funkcia
- Odvolávajú sa na historické obdobie, osobnosti, dianie, miesto (princ Siddhárta, Ježiš Kristus, Pilát Pondsý, Mohamed, svätí, Mekka, Jeruzalem...)
- Dejiny jednotlivých náboženstiev a cirkví ako súčasť politickej histórie (križiacke výpravy, rekonkvista, obdobie reformácie...), vplyv viery na umenie, filozofiu, vzdelanie.

Tradičná ľudová kultúra, folklór

Obradný f., materiálne doklady – hlavne ako nástroj budovania identity; ale i sám o sebe nesie prvky kolektívnej (a individuálnej) pamäte

Rituál ako figúra spomínania

- Cyklické opakovanie
- „sakralizácia“ priestoru
- Účastníci rituálu – špecifické úlohy, odev, stav...

Slovesný folklór

Oldřich Sirovátka

„...lidové podání stylizuje dějinnou realitu.“

Lit.: Sirovátka, Oldřich: Dějiny a lidové podání. In: Pospíšilová, Jana – Hlôšková, Hana (edts.): *Folkloristické studie*. Brno: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2002, s. 91-104.

Štylizácia podľa O. Sirovátku

- V čase – upúšťa sa od konkretizácie doby
- V mieste – vzťahuje sa k domácomu prostrediu
- V obsahovej a ideovej koncepcii – odráža to, čo sa týkalo nositeľov, iné témy/inak spracované oproti „veľkým dejinám“
- Zľudštuje dejinné udalosti – osudy aktérov
- Pridáva estetické elementy

Tradičné vs. súčasné

Proces štylizácie obdobný, formálne rozdiely

Povešť, legenda, pieseň,
balada

Anekdota, súčasná povesť,
fáma, konšpiračná teória

- pravdivosť/neppravdivosť
- prispôsobovanie sa prostrediu a situácii– migrujúci motív (stabilný motív, fabulát)
- funkcie
- otázka „udržateľnosti“ a ustálenia novy tém (Hitler, Stalin, Somálsko... dokedy sa udržia?)
- Rozdielne folklórne príležitosti

Mýtizácia/mytologizácia (M. Eliade)

- zvláštny pôvod hrdinu
- dieťa so zvláštnymi schopnosťami
- nepriateľský/neschopnejší bratia
- hrdinský boj
- predvídanie smrti
- družka alebo milenka

(Ďalšie folkloristické koncepty „mýtického hrdinu“)

Súčasná povesť

- Odvolanie sa na autoritu
- Prezentovaná ako pravdivá
- Rozprávanie, príbeh, ktorý reflektuje súčasnosť (tabu, stereotypy, normy, hodnoty, vedecký a technický pokrok a pod.)
- Hlavným aktérom je anonymní, ale sociálne a štatusovo identifikovaný hrdina (študent VŠ, nižšia stredná trieda, príslušník minority, cudzinec...)
- Rozprávanie varuje, upozorňuje na „nesprávne,“ „neprijateľné“ jednanie.
- Prispôsobenie sa domácemu prostrediu (miesto, čas, aktéri)
- Relatívne ustálené, v povedomí a v rozprávaní sa udržiavajú dlhšie ako napr. fámy

Fáma

- Krátke rozprávanie dopĺňajúce, vymedzujúce sa voči oficiálnej informácii
- Reagujú na dianie (v malých skupinách a/alebo na úrovni politicko-spoločenských)
- Vystupujú ako neoverená informácia
- Kratšie trvanie (často po dobu aktuálnosti témy)

Konšpiračná teória

- Ustálené a komplexné rozprávanie prezentujúce sa zásadne ako pravdivé
- Útočí na legitimitu oficiálne prezentovaných skutočností, diania, moci apod.
- Na svoje obhájenie používajú relevantné zdroje, vyberajú z nich len to, čo im vyhovuje, kombinujú informácie podľa vlastnej potreby

Protofolklór

- Naratívne útvary
- S folklórnym potenciálom – spĺňajú niektoré folklórne kritéria (kolektívnosť, dialogičnosť, naratívnosť, komunikatívnosť a pod.)
- Chýba ustálená forma (žáner)

Napríklad:

Johnson sa po zvolení za prezidenta Spojených štátov stretne s Novotným a okrem iného sa zhováraajú aj o volebných výsledkoch. Pri voľbách dostal Goldwater 14 miliónov hlasov.

-Teda proti mne bolo 14 miliónov ľudí, a predsa som bol zvolený za prezidenta,- hovorí Johnson.

Novotný chápavo pokývne hlavou: -Aj proti mne bolo 14 miliónov ľudí a tiež som sa stal prezidentom. (Dašková – Slamová – Steinerová 1991: 161)

Fico sa pýta Obamu: "Počuj, koľko ľudí Ťa u vás nenávidí?"

Obama vraví: "Odhadom tak cca 5 miliónov..."

Fico spokojne konštatuje: "Hm, tak to je všade zhruba rovnaké....,,

Vtip?

Zo sociálnej siete, 22.10.2013

Otázky?

Ďakujem za pozornosť.

V treťom pokračovaní sa budeme venovať s
„nám“ a „tým druhým.“